

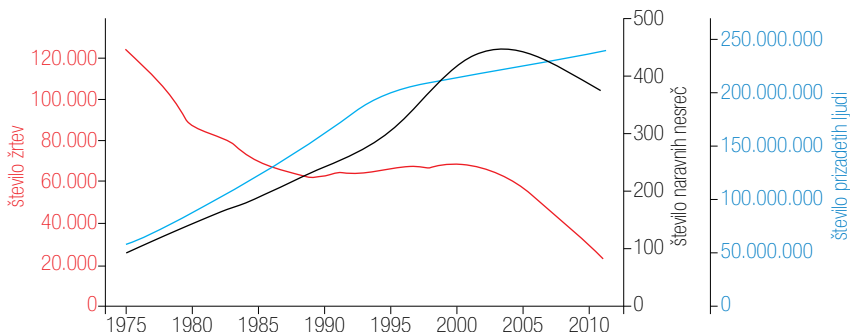
V uredništvu revije Ujma si že skoraj tri desetletja prizadevamo zaboljšanje poznavanja naravnih in drugih nesreč. Čeprav je revija le eden izmed forumov, na katerem se srečujemo tisti, ki naravne nesreče preučujemo, odpravljamo posledice ali postavljamo mehanizme za nemoteno delovanje družbe ob nesrečah ali po njih, je mesto revije v slovenskem strokovnem okolju jasno določeno. Zaradi svoje večdisciplinarnosti in lege na stičišču različnosti je Ujma nekakšen pokazatelj razmer na tem področju v Sloveniji.

Naravne nesreče so sestavni del pokrajine. To so procesi in pojavi, ki povzročajo motnje v delovanju družbe, spreminjajo pa tudi druge pokrajinske prvine oziroma vplivajo nanje. Navadno so to intenzivni, toda redki pojavi, zato jih dojemamo kot nekaj izjemnega. Odtod izhaja izraz naravna »nesreča«, ki je resda nekoliko nerodno izbran, če opisuje pojave, ki jih na primer v angleščini označuje izraz *natural hazards*, vendar ga uporabljamo, ker je že uveljavljen.

V zadnjih letih opažamo, da se je zaradi večje projektne narave financiranja slovenske znanosti in manjšega zanimanja financierjev za preučevanje naravnih nesreč, kar je odsev tehnicistične in individualistične narave sodobne družbe, težišče raziskav premaknilo na sprotno spremljanje pojavov. Manj prostora (in denarja) namenjamo poglobljenim analizam pokrajinske stvarnosti, s katerimi bi prihodnje naravne procese morda bolje in natančneje ovrednotili, predvsem pa različne dele družbe bolje pripravili nanje. Kot kaže, vsaj v bližnji prihodnosti ne bo nič bolje.

Prav dogodki zadnjih let nas vztrajno opozarjajo, da bi morali več pozornosti nameniti preventivi, zlasti nenehnemu izobraževanju in uresničevanju zakonodaje o naravnih nesrečah. K prvemu nas sili že omenjena individualistična in tehnicistična družba, v kateri se ljudje sploh ne zavedajo naravnih nevarnosti, s katerimi živijo (tudi v mestih!), k drugemu pa bolj ali manj posrečeno umeščanje zgradb v prostor, ki si morajo ta prostor deliti tudi z naravnimi procesi, zlasti poplavno vodo in padajočim kamenjem ter snežnimi plazovi.

Na globalni ravni je v zadnjem obdobju naraščalo število naravnih nesreč in prizadetih ljudi, povečevala se je tudi škoda, število žrtev pa se je na srečo zmanjševalo (The international ..., 2014). Čeprav se na prvi pogled zdi, da so naravne in druge nesreče nekaj, kar je vsem znano, smo kot družba vedno znova presenečeni, ko se zgodi pojav, »ki ga ne pomnijo niti najstarejši«. Pri tem se nam postavlja vprašanje, kako bo s temi pojavi v prihodnosti. V zadnjih letih je zaradi podnebnihih sprememb ponekod že prišlo do večje pogostosti ekstremnih vremenskih pojavov. Poleg tega so predvsem zaradi sprememb na Arktiki vsakokratne vremenske razmere v naših zemljepisnih širinah postale stabilnejše in trajajo dlje kot sicer. Tako smo se v zadnjih letih že srečali z dolgotrajnim pihanjem močnega vetra (pozimi 2012), kar prej ni bilo običajno, ter z daljšimi obdobji moče (poletje 2014) ali suše (2012, 2013).

Naravne nesreče so na različnih ravneh opredeljene po velikosti, pogostosti in učinkih, zlasti upoštevajo škodo in žrtve. Tako je po opredelitvi Munich-Re (2011) meja med majhno in zmerno naravno nesrečo pri 10 žrtvah, med in zmerno in veliko naravno nesrečo pa pri 20 žrtvah in 60 milijonih dolarjev škode. Po velikosti sledi katastrofa, pri kateri umre več kot sto ljudi, škoda pa presega 250 milijonov dolarjev. Glede na ta merila bi v Sloveniji le redke nesreče šteli med velike, čeprav so nekatere vzele več odstotkov slovenskega BDP. Kot ugotavlja uredniški odbor Ujme, je natančna opredelitev naravnih nesreč pomembna zaradi več vzrokov, ne le zaradi statistike. Ne nazadnje so od nje odvisna merila, ki jih zakonodajalec uporablja za opredelitev stopnje alarmiranosti, ocenjevanje škode in še kaj. Tako bi morali merila, ki so prikazana v preglednici, prilagoditi slovenskim razmeram.

Stopnja naravne nesreče po Munich-Re	Skupne izgube	Škoda ali žrtve	Obseg izgub (v USD)	1980 s* (v USD)	1990 s* (v USD)	2000 s* (v USD)	2010 s*	
0	naravni dogodek	ni škode	–	–	–	–	ni	
1	dogodek majhnih razsežnosti	majhna škoda na stvareh	–	–	–	–	1–9	
2	dogodek zmernih razsežnosti	zmerna škoda na stvareh	–	–	–	–	>10	
3	huda katastrofa	večja škoda na stvareh in infrastrukturi	>25 milijonov	>40 milijonov	>50 milijonov	>60 milijonov	>20	
4	velika katastrofa	velika škoda na stvareh in infrastrukturi	>90 milijonov	>160 milijonov	>200 milijonov	>250 milijonov	>100	
5	uničujoča katastrofa	uničujoče izgube	>275 milijonov	>400 milijonov	>500 milijonov	>650 milijonov	>500	
6	velika naravna katastrofa	stabilnost območja je resno prizadeta, nujna je medregionalna ali mednarodna pomoč, tisoči žrtev in sto tisoči razseljenih, velika gospodarska škoda						

V tem smislu je prispevek revije Ujma nezamenljiv, poleg tega pa revija ohranja spomin na dogodke, v strokovnem jeziku posreduje informacije o njihovih vzrokih in posledicah ter tako olajšuje razumevanje. Prinaša tudi informacije o delovanju sistema zaščite in reševanja ter drugih odzivih družbe in lahko tako pomaga deležnikom na področju naravnih nesreč, da se nanje primerneje odzovejo.

Ujma je tako poleg strokovnih in znanstvenih srečanj, člankov in knjig o naravnih nesrečah ter letos vzpostavljenega *Sveta za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami* pomemben dejavnik pri prilagajanju družbe naravnim nesrečam, ki pravzaprav traja vso zgodovino. Do industrijske dobe je imela družba omejene, čeprav že tudi učinkovite možnosti za prilagajanje naravnim dogodkom, kot so obdelava zemljišč, pridobivanje in izboljšava zemljišč s požiganjem gozda, terasiranjem, komasacijami in melioracijami, gradnjo namakalnih sistemov in reguliranjem vodotokov ter pridobivanje rudnin in energije. Tehnološki razvoj je povzročil premik od prilagajanja k *obvladovanju*. Posledica tega prehoda je vedno manjše število žrtev zaradi naravnih nesreč. Družbeni razvoj pa ni vedno dosegal tehnološkega, zato smo sčasoma vendarle spoznali, da so nekateri naravni pojavi preprosto del geografskega okolja (tudi urbaniziranega) in da je primerneje, če se jim *prilagodimo*, kjer pa to ni mogoče, jih *upravljamo* oziroma uravnavamo njihov potek.

Literatura

1. Munich-Re: NatCatSERVICE Break-down into catastrophe categories, 2011. https://www.munichre.com/site/touch-naturalhazards/get/documents_E278256150/mr/assetpool.shared/Documents/5_Touch/_NatCatService/Database/catastrophe_classes_touch_en.pdf (5. 9. 2014).
2. The international disaster database. Centre for research on the epidemiology of disasters – CRED, 2014. <http://www.emdat.be/natural-disasters-trends> (5. 9. 2014).

dr. Blaž Komac